

PRO ZAHRÁDKÁŘSKOU PRAXI 20

DROBNĚ OVOCE, DŮLEŽITÁ SUROVINA PRO KONZERVÁRNY I DOMÁCÍ ZPRACOVÁNÍ

Tak jako v celém světě, i u nás se zvyšuje spotřeba nealkoholických nápojů a pochoutek z ovoce. Současný stav na našem trhu však neuspokojuje spotřebitele. Zjména nealkoholické nápoje nejsou k dispozici v dostatečném sortimentu a hlavně v odpovídající kvalitě. Tato situace je zaviněna nedostatkem kvalitních surovin potřebných k výrobě ovocenek, sirupů, džusů, pomazánek a dalších výrobků a osvěžujících nealkoholických nápojů. Není to však neřešitelný problém, protože jde především o drobné ovoce, které se u nás pěstuje téměř na celém území, nebo jde o lesní plody, vyskytující se ve volné přírodě.

Sběr lesních plodů — borůvek, brusínek, malin a ostružin — v minulosti téměř z poloviny zabezpečoval zpracovatelským závodům potřebnou surovinu k výrobě nealkoholických nápojů. Druhou polovinu dodal nákup drobného ovoce od zahrádkářů i od zemědělských závodů.

Tento stav však v současné době již nedostačuje, protože sběračů lesních plodů ubývá, zemědělské závody omezily výsadby plantáží drobného ovoce a také zahrádkáři upustili od pěstování drobného ovoce v množ-

ství větším než pro vlastní spotřebu. Naproti tomu však požadavky zpracovatelských závodů na drobné ovoce mají stoupající trend. Český ovocnářský a zahrádkářský svaz proto obrací pozornost svých členů na pěstování drobného ovoce, a to nejen pro vlastní spotřebu, ale i pro zásobení zpracovatelských závodů.

Ústřední výbor svazu uzavřel dlouhodobou dohodu (na 10 let) s generálním ředitelstvím Obchodu ovocem a zeleninou a Oborovým ředitelstvím konzerváren a lihovarů na nákup drobného ovoce od zahrádkářů. Podle této dohody mají drobní pěstitelé zajištěný odbyt každého množství vypěstovaných jahod, rybízu, malin a angreštu za přijatelné ceny. Hromadné ceny uzavírají za své členy základní organizace nebo okresní výbory ČOZS.

Rozšířením pěstování drobného ovoce na zahrádkách zabezpečí si zahrádkáři určitý finanční efekt a velmi prospějí našemu národnímu hospodářství.

Je samozřejmé, že ten zahrádkář, který pěstuje nebo se rozhodne pěstovat ovoce například pro konzervářenský průmysl, musí se přizpůsobit požadavkům nakupující organizace, ať již jde o sortiment, kvalitu či způsob posklizňové úpravy. Základním požadavkem všech vykupujících organizací je v první řadě kvalita a zúžený sortiment. Proto v dalším uvádíme u všech druhů drobného ovoce jen ty odrůdy, které mají význam především z hlediska upotřebitelnosti pro zpracování jak v konzervářenském nebo mrazírenském průmyslu, tak i pro zpracování po domácku pro vlastní spotřebu.

Jahodník

Pěstitelská praxe u jahodníku je dnes i na zahrádkách zaměřena na co největší omezení ruční práce. Nejpokrokovější technologií je pěstování na foliích, kdy odpadá úplně okopávka a je nutné jen občasné přepletí meziřadí. V současné době se pěstuje — především na zahrádkách — více než 150 odrůd a stále se zavádějí další novinky. Pro zpracovatelské účely jsou však nejvhodnější:

Surprise des Halles — stále nejvýnosnější odrůda z raných odrůd. Je však kyselá. Hodí se do všech oblastí a může se pěstovat v pásové výsadbě. Netrpí také příliš plísní šedou.

Maryša — odrůda, která nevyniká nejvyšším výnosem, zato je jednou z nejchutnějších. Hodí se zvláště do vlhčích oblastí, vhodnější je pěstování v individuálních trsech.

Libuše — rovněž ranější odrůda, která plodí poměrně dobře, řadí se ve výnosu hned za Surprise des Halles, je však mnohem chutnější. Může být pěstována v pásech, netrpí příliš plísní šedou.

Karmen — odrůda především velkoplodá, kvalita plodů však není na prvním místě. Vhodnější je pěstování v individuálních trsech, vůči plísní šedé je středně odolná. Vyžaduje dobré půdy.

Senga Senganá — patří dosud mezi nejvýkonnější odrůdy. Pro své universální vlastnosti stále zaujímá přední místo i v počtu výsadeb na zahrádce. Trpí však značně plísní šedou. Vhodnější je pěstování v individuálních trsech, nejlépe jí svědčí střední polohy.

Rybíz

Pro výrobu nealkoholických nápojů a dalších výrobků má rybíz největší význam a poptávka po něm se stále zvyšuje u nás i v zahraničí. Stává se proto nejen surovinou číslo jedna pro potravinářský průmysl, ale je i hledaným vývozním produktem. Jeho pěstování stále ještě vyžaduje především ruční práci, a proto je typickou zahrádkářskou plodinou. U nás se pěstuje rybíz červený, černý a bílý a všechny druhy jsou vhodné pro zpracování. Rybíz je ve svých nárocích velmi skromný. Je si jen nutno uvědomit, že rybíz červený dosahuje lepších výsledků v oblastech vlhčích a vyšších, rybíz černý vyžaduje polohy spíše teplejší a sušší. Bílý rybíz je v požadavcích mezi oběma těmito druhy.

Nejvhodnější červené odrůdy pro pěstování v zahrádkách:

Vierlandenský (Erstling) — výnosný, vzpřímený vzrůst, dobře obrůstá plodonosným dřevem. Hodí se do vyšších i středních poloh. Zraje v první polovině července.

Holandský červený — uplatňuje se především v nejvyšších a vlhčích polohách. Neselhává ani za nepříznivých podmínek. Zraje v druhé polovině července.

Houghton Castle — dobré výnosy i v sušších, zvláště teplejších polohách. Zraje v druhé polovině července.

Karlštejnský červený — velké bobule, dlouhé hrozny, snadno se češe. Tvoří rozložitě keře, vyžaduje přísnější řez. Zraje v první polovině července.

Red Lake — nedosahuje nejvyšších výnosů, ale při dobré výživě a řezu má delší hrozny a větší bobule. Zraje kolem poloviny července.

Jonkheer van Tets — za nepříznivých podmínek sprchává. Zraje kolem poloviny července.

Heinemannův pozdní (Rote Spätlese) — je velice výnosný, ale pozdní, zraje až v srpnu. Pro zahrádkáře je vhodný v menším zastoupení. Prodlouží konzumaci rybízu až do pozdního léta.

Rondon — perspektivní odrůda dobrých vlastností. Poskytuje vysoké sklizně i v sušších podmínkách. Má velké bobule, dlouhé hrozny. Zraje koncem července.

Nejvhodnější černé odrůdy:

Karlštejnský dlouhohrozen — v dobrých podmínkách výnosný. Silný vzrůst. Až 20 velkých bobulí v jednom hroznu. Zraje v první polovině července.

Silvergrieter — zatím nejvýnosnější a nejjistější i v méně příznivých podmínkách. Bujný vzrůst. Z jednoho pupenu vyrůstají až 3 hrozny, velké bobule. Zraje v druhé polovině července.

Onyx — dobrá plodnost, velké bobule, střední vzrůst. Žádá vlhčí půdy. Zraje v první polovině července.

V současné době je zkoušeno několik zahraničních novinek. Na výsledky těchto zkoušek nutno však ještě počkat, protože některé z doporučených odrůd, např. Wellington XXX, Roodknop a další, v našich podmínkách zklamaly.

Nejvhodnější bílé odrůdy:

Versailleský bílý — dobrá plodnost, středně velké bobule, nezmrzá. Zraje uprostřed července.

Třešňový bílý — méně rozšířený, velmi výhodný, náchylný na antraknózu. Zraje v první polovině července.

Werderský bílý — málo rozšířen. Odolný proti chorobám, velice chutný. Zraje v polovině července.

Odrůdy rybízu, ať již červeného, černého či bílého, mají různou dobu zralosti. Před volbou odrůd je nutno zvážit pracovní možnosti pěstitele, při sklizni a v místě obvyklé termíny výkupu rybízu nákupními organizacemi. V jedné nebo i více okolních obcích by se zahrádkáři měli prostřednictvím základních organizací ČOZS dohodnout, které odrůdy budou vysazovat, aby si nevytvořili pracovní nezvládnutelné špičky při sklizni a nákupním organizacím nabízeli ovoce ve stejnou dobu.

Angrešt

Rovněž angrešt patří mezi žádanou konzervářskou plodinu. Daří se mu prakticky ve všech ekologických podmínkách. Nejlepších výsledků však dosahuje ve středních, otevřených a slunných polohách. Dnes se angrešt pěstuje především ve tvaru stromků různých výšek, méně již jako volný keř či rozvedený na drátěnkách. Pro zpracování jsou nejvhodnější odrůdy lysé, střední velikosti. Musí se sklízet v tzv. konzervářské zralosti, tj. v době, kdy jsou plody ještě konzumně nezralé, ale při slabém stisknutí mezi prsty jsou již pružné.

Nejvhodnější konzervářské odrůdy:

Bílý nádherný — nejvýkonnější, středního vzrůstu, méně náročný. Zraje v druhé polovině července.

Králíčkův červený — otužilý, úrodný, neopadává. Zraje v druhé polovině července.

Lady Delamare — zelený, vzrůstný, vyžaduje časté prosvětlování, jinak zahuštuje. Zraje koncem července.

Zlatý fík — náročnější na stanoviště. Úrodný, bujného vzrůstu, řídké koruny, odolný proti škodlivým vlivům. Zraje v první polovině července.

Eritania — žlutoplodý, vzrůst bujný a převislý, plodnost pravidelná, nenáročný. Zraje uprostřed července.

Pokud se týká zakládání větších výsadeb angreštu v zahrádkách než pro samozásobení, je dobře si nejdříve zjistit odbytové možnosti, především zájem nákupních organizací. Pro volbu odrůd platí ještě více to, co bylo napsáno u rybízu. Zpracování angreštu na kompoty v konzervárnách je zpravidla záležitostí jen několika dnů, a proto je třeba volit takové odrůdy, které budou konzervářsky zralé v potřebnou dobu.

Maliník

Neznalost správné agrotechniky a požadavků maliníku na stanoviště zapříčinilo, že tento významný ovocný druh ze zahrádek skoro vymizel, nebo se stal nepříjemným plevelem. A protože značně poklesl i sběr malin lesních, stává se malinová šťáva nebo marmeláda nedostatkovým zbožím. Dosažení dobrých výsledků v pěstování maliníku vyžaduje, aby mu bylo věnováno alespoň tolik péče jako rybízu nebo angreštu. Maliník vyžaduje humusní, dostatečně vlhké půdy a slunné polohy. Zvláště v době květů a zrání plodů potřebuje dostatek vláhy. Pravidelné odstraňování odplozených prutů a výhonů, které zahušťují řady, je nutné. Výhodné je pěstování na drátěnce.

Nejrozšířenější jsou tyto odrůdy:

Lloyd George — velkoplodá, tmavočervená, velice úrodná, remontantní odrůda. Tvoří hodně výhonků, pečlivá kultivace a probírka výhonů nutná. Zraje v první polovině července, druhá sklizeň je v říjnu.

Pruský — velkoplodá, světle červená, vzrůstná, úrodná, méně odnožující. Dosahuje výšky až 2,5 m. Zraje v první polovině července.

Rubín — středně velká, tmavě červená, méně odnožující malina. Málo odolná vůči mrazu, náročná na půdu. Zraje v polovině července.

Rubín bulharský — velké plody, vysoký výnos, robustní vzrůst, odolnost proti mrazům. Zraje v polovině července.

Romy — silně remontantní, plodná, slabšího vzrůstu, středně červená odrůda. Hlavní sklizeň v měsíci září a říjnu, až do zámrazu.

Ostružiník

Zatím se ještě ostružiník v zahrádkách příliš nerozšířil. Je to však škoda, protože ostružiny zahradních odrůd jsou dobrou surovinou k výrobě kompotů a šťáv. Nároky má ostružiník shodné s maliníkem. Snese však více zastínění než maliník. Nejlepší odrůdou je

Wilsonův raný — vzpřímeného růstu, velice plodný, dokud nepřezraje je dobré chuti. Zraje v první polovině srpna.

Theodor Reimers — silně popínavý, vzrůstný, citlivý na namrznutí. Postupně dozrává od začátku srpna až do poloviny září. Potřebuje drátěnku.

Jeřáb

U nás se pěstuje jeřáb především ve stromořadích. Jsou však již vypěstovány odrůdy vhodné pro zahrádky. Jeřáb nesnáší vysychavá stanoviště, a proto jej pěstujeme především ve vyšších, vlhčích polohách. Má význam okrasný i užitkový.

Moravský sladkoplodý — oranžový, roste zpravidla bez zásahů, bohatý na vitamín C.

Jeřáb černoplodý — vhodný i jako keř. Má tmavě fialové malvičky vhodné pro barvení kompotů, vysoký obsah vitamínů a charakteristickou chuť.

Tabulka výnosu bobulovin

Druh	Odrůda	kg/keř	kg/a	Pozn.
Jahodník	Maryša		42—73	
	Surprise des Halles		62—139	
	Libuše		60—137	
	Karmen		86—215	
	Senga Sengana		87—226	
	Red Rich		26—45	
Rybíz červený	Vierlandenský	7—18		Uveden výnos na 1 keř. Stromečky dávají výnos o 30—80% nižší a mají životnost až o 50% kratší než keř.
	Holandský	5—17		
	Houghton			
	Castle	3—12		
	Rote Spätlese	8—21		
Rybíz černý	Karlštejnský	2—8		
	Karlštejnský	2—14		
	Silbergieter	3—15		
Rybíz bílý	Onyx	3—16		
	Versailleský	2—19		Uveden výnos na 1 keř. Stromečky dávají výnos o 20—40% nižší a mají životnost až o 80% kratší než keř.
Angrešt	Werdeský	2—10		
	Bílý nádherný	2—12		
	Britania	1,5—8		
	Industrie	2—11		
	Králíčkův červ.	2—10		
	Lady Delamare	2—10		
	Triumphant	1,5—9		
Zlatý fík	2—11			
Maliník	Pruský		27—68	
	Rubín		25—72	
	Rubín bulhar.		35—88	
	Lloyd George		28—75	
Ostružník	Wilsonův raný		38—78	
	Theod. Reimers		45—92	
Jeřáb černoplodý		11—33		

Výnosy jsou uvedeny z doby plné plodnosti výsadeb, z dobrých stanovištních podmínek při nejvhodnější agrotechnice a při průměrné hladině živin odpovídající dávce 300 kg č. ž. na 1 ha.

K dosažení plných výnosů jednotlivých druhů drobného ovoce je nutné se dobře obeznámit s jejich požadavky na způsob pěstování. Každý zahrádkář by měl proto před započatím pěstování drobného ovoce prostudovat odbornou literaturu o tomto ovoci pojednávající.

V současné době jsou to zejména tyto knihy:

Ing. J. Kutina — Naše zahrádka

Ing. R. Šrot — 1000 dobrých rad zahrádkářům

Ing. J. Luža — Malá pomologie: Rybíz, angrešt, maliny, ostružiny a jahody

Lanáč — Atlas chorob a škůdců ovocných rostlin

Ing. J. Luža — Škola ovocnáře

Ing. M. Harant — Jahody

Ing. Ct. Blatný — Rybízy, angrešt, maliníky a ostružiníky

Napsal ing. Lubomír Šenk

Pro své členy vydává Český ovocnářský a zahrádkářský svaz, ústřední výbor, Praha 1.